

herhjemme og i det store udland, selv om jeg her kun har kunnet fremdrage enkelte hovedpunkter.

Men tillad mig så til slut at give udtryk for en stille undren: på samme forlag, i samme år, har to kolleger ved den samme institution (Det Teologiske Fakultet v. Aarhus Universitet) Vagn Andersen og Troels Nørager, begge religionsfilosoffer, udgivet hver sin bog, som begge et langt stykke hen ad vejen “cover the same ground” (Kierkegaard og Habermas). Men ingen af dem synes at have taget notits af den anden. Den ene af dem (Nørager) strejfer et par gange – ikke mindst i det afsluttende kapitel, hvor den ellers nærmest glemte russiske tænker Berdyaev drages ind – distinktionen mellem at være “menneske” og være samfundsborger (citizen). Og den anden (Andersen) fremhæver i sin *Transformationen Gottes* Kierkegaards subjektivitetstænkning vis-à-vis Habermas. Man skulle ellers tro, at her kunne den ene have haft noget at tale med den anden om!

Jens Glebe-Møller

Nigel Biggar og Linda Hogan

Religious Voices in Public Spaces. Oxford: Oxford University Press 2009. 334 s. £ 62.

De seneste 20 – 30 år har diskussionen om forholdet mellem religion og politik eller forholdet mellem teologisk etik og det liberale demokrati, eller hvordan man nu vil betegne feltet, indtaget en central plads og efterhånden antaget et omfang, så man må betegne det som et nyere, klassisk felt for den teologiske etik. Diskussionsfeltet er domineret af navne som John Rawls, Jürgen Habermas, Jeffrey Stout og Stanley Hauerwas. Det er indenfor dette felt at denne nye antologi tilsigter at yde et bidrag.

Sigtet med denne antologi er at gå ind i en kritisk diskussion af den opfattelse af forholdet mellem religion og det offentlige rum, som Rawls har givet anledning til. Antologiens forskellige bidrag samler sig om den overordnede fælles opfattelse, at religion ikke kan henvises til det private rum. Det er særligt den rawlsianske tanke om, at omfattende livsanskuelser (comprehensive doctrines) – inkl. religiøse – systematisk må reserveres til enten den private sfære eller civilsamfundets baggrundskultur, som bidragene forholder sig kritisk til. Overfor den rawlsianske tanke om offentlig fornuft (public reason) samler bidragene sig om den opfattelse, at vejen til en stabil politisk kultur udgøres af et systematisk og seriøst engagement mellem forskellige og til tider modsatte livsanskuelser.

Bogen er inddelt i tre hoveddele. I den første del giver bidragene en filosofisk begrundelse for en øget inklusion af religion i det offentlige ru. Anden del fokuserer på en teologisk begrundelse, hvor den sidste del diskuterer udvalgte konkrete spørgsmål. I kraft af sin karakter som antologi, argumenteres der i bogen på forskellig vis for dens overordnede antagelse. Et af de samlende argumenter, som ikke mindst findes hos Nicholas Wolterstorff, er, at

den politiske liberalisme i dens rawlsianske version indebærer et tvangsmotiv (coercion), som grundlæggende ikke er foreneligt med liberalismen. Bogen argumenterer således ikke mod liberalisme, men snarere en bedre form for liberalisme. Hermed lægger den sig til en vis grad i forlængelse af den position, som Stout har formuleret i *Democracy and Tradition*. Dermed kan Nigel Biggar også i bogens afsluttende kapitel tale om en polyglot liberalisme der giver mere plads for samtalen (conversation) end den oversættelse af det religiøse standpunkt, som Rawls liberalisme indebærer. Samtalemødelen åbner i langt højere grad for inklusionen af substantielle religiøse standpunkter end oversættelsesmodellen. I forlængelse heraf lægger bogen vægt på måden samtalen foregår på, snarere end selve indholdet. Luke Brethertons fremhævelse af gæstfriheden (hospitality) som et dydsmotiv der præger samtalen og giver plads til den fremmede bliver dermed også et væsentligt bidrag i bogen.

Bogen udgør et vigtigt og yderst tiltrængt bidrag til en dansk debat, hvor den rawlsianske tilgang til spørgsmålet om forholdet mellem religion og politik på flere områder kan siges at have fået alt for dominerende en position i såvel samfundsdebatten generelt, som indenfor den teologiske diskurs. Ikke mindst for sidstnævnte har vi meget brug for seriøse og vægtige indlæg der kan byde ind med et korrektiv til en for udbredt akkomodation til grundtanken i det liberale demokrati, som den er udfoldet hos Rawls. Vi har brug for bidrag der giver et substantielt grundlag for at kunne tale teologisk i samfundsdebatten og foretage en teologisk vurdering af og stillingstagen til aktuelle etiske problemstillinger. Hertil yder denne bog et væsentligt bidrag.

Ulrik B. Nissen

Bo Kristian Holm og Peter Widmann (red.):

Word – Gift – Being. Justification – Economy – Ontology. Religion in Philosophy and Theology 37. Tübingen: Mohr Siebeck 2009. IX + 215 s. € 49.

Studier i “gavens teologi” er efterhånden udbredte, især i eksegetisk og systematisk sammenhæng såvel nationalt som internationalt. Inspireret af en række kulturanthropologiske analyser af, hvad en gave er og ikke er, i kombination med overvejelsen over, hvad selve ordet “gave” betyder i teologiske tekster, er der fremkommet en række teologiske analyser af “gaven” som er tankevækkende og inspirerende. Bogen *Word – Gift – Being. Justification – Economy – Ontology*, som er en udgivelse af en række systematisk-teologiske foredrag afholdt på et seminar i Århus i 2006, vidner netop om denne intensive forskning og dens implikationer, her med særligt fokus på Luther og protestantisk teologi.

Bogen indledes med et indførende og perspektiverende forord, hvor man kan danne sig et indtryk af dens indhold, og den afsluttes med et sammenfattende referat af de diskussioner, der blev ført på seminaret. Den er også forsynet med en udførlig bibliografi og to indeks, så man kan orientere sig om